

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 130 2009

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Otto Fischer (uppsatser) och Petra Söderlund (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av

Vetenskapsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Box 632, 751 26 Uppsala, samt även digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word till Otto.Fischer@littvet.uu.se. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 1 juni 2010 och för recensioner 1 september 2010.

Uppsatsförfattarna erhåller digitalt underlag för särtryck, i form av en pdf-fil.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet PG: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.littvet.uu.se.

ISBN 978-91-87666-27-8

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2010

trollbanden större del av mänskligheten i västvärlden under samma tid. Den största invändningen jag har mot framställningen är egentligen främst en prioriteringsfråga och gäller, som redan nämnts, dispositionen av det myllrande stora materialet. De stora och de mest intressanta frågorna om exempelvis förlagsförhållanden, författares villkor på en populärlitterär arena, och de viktigaste motiven i Palmcrantz' litterära produktion tror jag hade kunnat framhåvas ännu mer på bekostnad av mindre relevanta sidospår. Kanske kan studien just därför ge upphov till flera spinoff-projekt om Gösta Palmcrantz' författarskap. Om dessa i så fall kommer att skrivas av Hedman själv eller av någon annan forskare får framtiden utvisa.

Sara Kärrholm

Rónán McDonald, *The Death of the Critic*. Continuum. London & New York 2007.

Bokens omslag är lockande som en rödvit flugsvamp. Omslagstecknaren har ritat dit en blodig kniv som om han velat välta kiosken med deckarutstyrsel. I bakgrunden skimtar också en vägg med porträtt – offer eller gärningsmän i det dödliga hantverket, undrar man. Men *The Death of the Critic*, en behändig bok på 160 glesa sidor, lever inte upp till de makabra förväntningarna. Boken avser varken att ta död på kritik eller kritiker utan formar sig i stället till en lovsång över kritiken, nota bene den gamla och stora kritiken. Det är den kritiken som inte längre anses vara vid liv. Men till slut visar det sig också finnas hopp om dess återuppståndelse. Ja, nog är det en spännande historia.

Rónán McDonald, knuten till universitetet i Reading och tidigare framför allt känd som kännare av stora irländare som Synge, O'Casey och Beckett, omvittnar själv den skadeglada förväntan som omgivningen visade när han avslöjade sin plan på den här boken. Det säger väl i sin tur något väsentligt om kritiken. Den har få vänner. Den är vanskelig att bestämma. De bestämningarna ändras inte, vare sig av den här boken eller av kritiken av den.

I sin yvighet kan McDonald kan berömmas för att vara kringsynt och klandras för att göra för många saker på en gång. Engelskans "criticism" är, som vi alla vet, ett långt vidare begrepp än svenskans kritik. För somliga resonemang kan öppenheten vara en tillgång. För McDonald är det mer än så. Att suddas ut gränserna mellan den dagsaktu-

ella bedömningen och den djuplodande undersökningen av litteratur är en viktig punkt på hans program, kanske rentav den viktigaste. Det tar sig både uttryck i en historieskrivning över en mer heroisk tid och i ett program för hur den gamla tiden ska kunna vända åter.

The Death of the Critic har sin grund i en allmän olust om sakernas tillstånd. Infångad däri kan man välja en eller annan väg vidare, för boken kan inleda oss i debatter på skilda områden. Den allmännaste gäller själva samhällsutvecklingen och hur kulturella företeelser som böcker får sin plats anvisad av den. En annan gäller vilka värden som estetiska objekt kan knytas till och vilka grupper av bedömare som därvid gör sig gällande. En tredje siktar in sig på litteraturvetenskapens ställning och teoretiska grund. Själv menar McDonald nog att alla dessa vägar bär åt samma håll. De bär bort från en tidigare guldålder, de kan – om man följer hans vägbeskrivning – förhoppningsvis föra åter till ett land där lyckan bor i form av "evaluative criticism".

Tydligast är McDonald i skildringen av sina hjältar. Man frestas till slut räkna efter på hur många av hans 160 sidor som de främsta storheterna i hans värld dyker upp. Jo, F.R. Leavis figurerar på 22 av hans sidor och T.S. Eliot på 21. Nästan lika ofta och med oföränderligt positiva förtecken passerar också Edmund Wilson och Lionel Trilling. De är lika förträffliga som avlägsna. John Crowe Ransom knyts bokstavligen till "the golden age of the critic".

Men när McDonald ser så många utpräglade nykritiker som sitt ideal är inte i första hand för deras förtjänster som textutläggare utan som textbedömare. Han vänder sig mot värderelativismen. Av kritiker har han hälsats som den som återställer "criticism" genom att på nytt göra den styrd av värden. Här blir man naturligtvis också varse att villkoren skiljer sig avsevärt i olika länder och kulturer.

Ensidigheten i historieskrivningen blir större när han ska peka ut bovarna i pjäsen. Han frestas också peka ut tidpunkten för deras framträdande. Det måttligt revolutionerande året 1968 må ha en del på sitt samvete, men man gör Rónán McDonald en otjänst genom att ta honom på fullt allvar när det också skulle vara tidpunkten för utdrivandet ur det kritiska paradiset.

I sitt ställningstagande i ett mer inomvetenskapligt sammanhang är han konkretare och därmed lättare att ta ställning till. När han ska förklara den olust han känner pekar han med hela handen mot Cultural Studies och ägnar denna i sig allt annat än homogena riktning merparten av sitt avslutande

kapitel. I viss mening kan man få för sig att hans både tar mönster från och siktar in sig mot Terry Eagletons kvartssekelgamla skrift *The Function of Criticism* (1984). Där finns ju på samma koncentrerade sätt en historik som avser att leda fram till ett utdömande av då aktuella läror. Där fanns en hjälte i form av Raymond Williams som naturligtvis är en fallen hjälte i McDonalds värld.

Men kritik är historia – det är en invändning som man har nära till när man läser McDonald. Kritik är historia i högre grad än litteraturen själv. För den som likt undertecknad har för sig att litteraturvetenskapen behöver mer av historisk klarsyn, blir det särskilt uppenbart. Värderingarna är starkt bundna till den situation i vilken de uttalas. Det är på en gång självklart och långt mer befriande och arbetsbefordrande än vad McDonald tror.

En förenkling är naturligtvis tillåten när man ska röja väg för ett nytt eller möjligen gammalt synsätt. Man ska dock inte vara för snabb när man place-rar McDonald. I sitt återställande av gamla värden kunde han vara destinerad att tro på de objektiva värdena i konsten. Men han är inte den som talar för någon fast kanon. Han nöjer sig med den rimligare hållningen att man bör skilja på värdefullt och mindre värdefullt. Han är dessbättre inte tvärsäker på att själv kunna avgöra vad som ska rankas högt och lågt. Han är välgörande öppen och finner den kritiska diskussionen vara ett värde i sig. På denna nivå diskuterar han utvecklingen på bokmarknaden och menar sig kunna konstatera att demokratiseringen ofta kommit att tjäna bästsäljandets logik. Han har aktuella exempel. Hur stora möjligheter som nätet har för försäljningen av böcker, visar det i förvånande ringa grad gynna de undanskymda. Det är onekligen en tankeväckande framställning där det förmodligen dessutom är så att förhållandena i olika länder tenderar att utvecklas åt samma håll.

När McDonald ska pröva vad som kan göra åt saken, blir skillnaderna åter mer uppenbara. Han hoppas på att ”evaluative criticism” åter ska ta över. Han tänker då i första hand på den akademiska kritiken, men i princip ser han ingen skillnad mellan de bedömningar som genereras där och de som finns i tidningar och tidskrifter. Exemplifieringen när det gäller dagskritiken rymmer betecknande nog inte så många namn. Men vi som minns den 1980 bortgångne Kenneth Tynan och mindre för hans sexuella frispråkighet än för hans insats för Angry Young Men och Royal Court Revival från slutet av 1950-talet får också ett belägg för att McDonald kan hitta idoler på skilda håll.

Men hur ska det då sluta? Möjligheten att återuppväcka Eliot och Leavis är ingen. Inte heller deras like lär det finnas plats för. Men McDonald inkasserar slutligen enstaka nya namn som ger honom hopp. Han pekar på James Wood som gått vidare från *Manchester Guardian* och *The New Republic* till en professur i praktisk kritik vid Harvard. Här finns alltså en brygga mellan akademisk och oakademisk kritik.

McDonald vill skapa utrymme för en värderande kritik vid universiteten. Om det nu inte går att åstadkomma genom att återskapa en tidigare situation kan han, som man förstår av de avslutande sidorna i hans bok, väl tänka sig en skolning i ett slags creative criticism – och det är ju egentligen inte märkvärdigare än att en del av oss redan har prövat det i smätt. Här får det karaktären av en fräl-sande livboj. Med dess hjälp ska man inte bara lära sig hantverket utan också lära sig att våga. McDonalds ideal tycks vara en impressionistisk kritik. Men som ledstjärna väljer han inte den Anatole France som oftast kopplas till beteckningen utan Virginia Woolf och William Empson. De bästa är bra nog, men låter de sig härmas?

Per Rydén

Ann Steiner, *Litteraturen i mediasambället*. Studentlitteratur. Lund 2009.

Ann Steiner, som 2006 disputerade på en avhandling om Månadens bok, har analyserat utvecklingen på den moderna bokmarknaden i flera vetenskapliga artiklar, och dessutom undervisat på området i flera år. Hon är alltså väl förberedd för att skriva en lärobok om litteraturen och mediasambället – ett område som naturligtvis är av centralt intresse för litteraturvetare, men också för studenter i biblioteks- och informationsvetenskap och en större allmänhet med intresse för litteraturens materiella villkor.

Tidigare har kunskap om bokmarknaden förmedlats i pedagogiskt anlagda översikter som Bengt Holmströms & Åke Runnquists *Boksverige* (1971), Germund Michaneks *Författaren och samhället* (1972) och Rolf Yrlids *Litteraturens villkor* (1–3 omarb. uppl., 1984–1994), liksom i Per Gedins mer debattboksartade *Litteraturen i verkligheten* (1–2 omarb. uppl. 1975–1997) och i Bo Petersons mediehistorik *Mannaminne* (1988). Men läget på bokmarknaden förändras snabbt, och en ny